

J. Andenas: "Strafferett"

DEN SUBJEKTIVE SKYLD

§ 20. Oversikt

Alminnelige
forklaringer

I. I moderne strafferett er det en nesten unntaksfri regel at det til straffbarhet ved siden av den objektive overtredelse av et straffebud også kreves subjektiv skyld hos den handlende, oftest forsett, men iallfall uaktsomhet. Den bilist som ved et ulykkelig tilfelle kjører i hjel et lite barn som løper ut i veibanen, har objektivt sett forvoldt et menneskes død (strl. § 233). Den mann som gifter seg på ny, i den tro at hans tidligere kone er død, har objektivt sett overtrådt lovens bigamiforbud (§ 220, jfr. ekteskapslovens § 9). Men begge er straffri fordi den nødvendige skyld mangler.

«Skyld» som
juridisk
begrep

«Skyld» er i denne forbindelse ikke et moralsk, men et juridisk begrep. Det er nok et nært slektskap mellom det juridiske og det moralske skyldbegrep. Begge hviler på forutsetningen om at det kan bebreides gjerningsmannen at han handlet som han gjorde, og normalt vil den rettslige og den moralske bebreidelse følges ad. Men nødvendig er det ikke. Den lovbrøyer som har handlet etter sin egen samvittighet, er kanskje moralsk skyldfri — man skal adlyde Gud mer enn mennesker — men det juridiske skyldkrav kan like fullt være oppfylt. Som vi tidligere har vært inne på, blir tanken om skyld og bebreidelse problematisk i den utstrekning et deterministisk syn på det menneskelige handlingsliv blir lagt til grunn.¹ Og i diskusjonen om den fremtidige utforming av strafferetten er det vanskelig å vise denne problematikk fra seg. Men hva som ligger i skyldkravet etter gjeldende rett, kan stort sett fremstilles og behandles uten at det er nødvendig å komme inn på disse vanskelige spørsmål.²

Skyldformer

De to hovedformer av skyld er *forsett* og *uaktsomhet*. I strafferetten er forsettet den viktigste form, i erstatningsretten er det omvendt.

¹ Se foran s. 61—62, 65, 86, 90—91.

² Se dog om strl. § 43 nedenfor s. 201 og om uaktsomhetsbegrepet s. 219—220.

Særlig kvalifiseringsformer innenfor forsettet er *hensikt* og *overlegg*. Innenfor uaktsomheten sondrer en ofte straffebud mellom grov uaktsomhet og vanlig uaktsomhet (eks. § 130, 2. ledd). Undertiden kan skyldformen etter et straffebud være blandet, slik at det i én retning kreves forsett, i andre retninger bare uaktsomhet, eller ingen skyld i det hele tatt. En ærekrenkelse må alltid være forsettlig fremsatt for å være straffbar, men med hensyn til sannheten er det nok at injurianten har vist uaktsomhet, ja, undertiden virker ikke engang den aktsomme gode tro straffriende (se nærmere s. 203—204). Strl. § 226 rammer den som gjør seg skyldig i en frihetsberøvelse som han uten skjellig grunn anser for lovlig. Selve frihetsberøvelsen må her være forsettlig, men med hensyn til lovligheten er det nok at det er vist uaktsomhet.

I eldre rett hadde ikke skyldprinsippet samme ubetingede herredømme. Både i den germanske og romerske rett og i andre rettsforfatninger treffer vi på et strafferettslig ansvar på rent objektivt grunnlag. Den primitive rett ser saken fra den forurettedes standpunkt, den tar utgangspunkt i den tilføyde krenkelse og spør mindre etter gjerningsmannens subjektive forhold. Etter hvert som tanken om straffen som en moralsk gjengjeldelse for den onde handling fortrenget den mer primitive utforming av gjengjeldelsesprinsippet, måtte det objektive straffansvar vike. Skyldregelen kan imidlertid også begrunnes rent rasjonelt ut fra preventive synspunkter. Særlig klart er det for individualprevensjonens vedkommende. Den som bare ved et rent uhell er blitt årsak til en rettskrenkelse, har ikke lagt for dagen noen farlighet, og den som har forbrutt seg forsettlig, har vist større farlighet enn den som bare har forbrutt seg uaktsomt. Fra almenprevensjonens synspunkt gjelder noe tilsvarende. Overfor den som ikke vet og ikke kan vite at han gjør seg skyldig i en rettskrenkelse, kan lovens straffetruel ikke virke. Og det er i alminnelighet viktigere at det blir reagert strengt mot de forsettlige rettsbrudd enn mot de uaktsomme.

Det kan imidlertid tenkes at loven på visse områder kan oppnå en særlig prevensjonsvirkning ved å avskjære alle subjektive unnskyldningsgrunner. De eksempler på objektivt straffansvar som vi har, bygger på en slik almenpreventiv betraktning (se nedenfor § 26. I). Det er også almenpreventive grunner som gjør at loven ikke tilkjenner uvitenhet om straffebudet samme straffriende virkning som en uvitenhet om de faktiske omstendigheter som betinger straffbarheten (nedenfor § 25).

II. Skylden må foreligge i det øyeblikk den ansvarsbetingende handling blir foretatt. En etterfølgende godkjenning av handlingen har ikke

Skylden må foreligge i gjerningsøyeblikket

100399